

BOBSERVER

ЕВРОПА Е ИЗПРАВЕНА ПРЕД ПРИНУДАТА И ШАНСА ДА СЕ ПОГРИЖИ ЗА СИГУРНОСТТА СИ

ИНТЕРВЮ ВЕСЕЛИН СТОЙНЕВ

Ако иска да възстанови престижа на САЩ като велика сила, Тръмп няма как да се огъне пред Путин, казва философът **Стефан Попов**

Тръмп част ли е от консервативната вълна, надигнала се след Брекзит, проф. Попов?

Не непременно. Преди всичко трябва да приемем, че Америка е нещо друго в сравнение с Европа. Като говорите за консервативна вълна, вероятно имате предвид основни сили в Европа като Германия, Франция, Италия, след тях държави в Източна Европа като Унгария и Словакия. Тук следва да се уточнят две неща. Първо, Европа не е залитнала нетърпимо силно в националконсервативна посока. Това е обичайно махало, а не ненормално развитие, има го, имало го е и преди. И второ, САЩ са съвсем друго политическо тяло, друга публичност, друга политическа култура и система. Списание Economist преди два месеца употреби думата „Тръмпификация“ на западната политика и общества. Има го този момент, но аз мисля, че той е повече свързан с форми на комуникация, с изместване на традиционните медии от по-примитивен тип онлайн мрежи, с по-брутално говорене, което добре върви на живо и в онлайн медии. Така че Тръмп си е повече американски феномен.

Тръмп може ли да се приеме за очакван отговор на няколко десетилетната либерална доминация, достигнала до ексцеси?

„Либерална демокрация“ не съвпада с либерална политика, а либерална политика може да означава различни неща. Либералната демокрация като тип политическа форма и институционален ред е синоним на конституционната държава. Конституцията има два дяла, основните права и разделението на властите. Ако се погледне така на либералната демокрация, ние сме много далеч от напускане на тази политическа форма. Не се очертава още срив на либералната демокрация в смисъла на форма на полиса, на форма на управление на политическата общност.

Що се отнася до Америка, Роналд Рейгън също е президент на либерална демокрация, след него Джордж Буш баща и син – също, преди тях Никсън и т.н. Онова, което специално в този план довежда Тръмп

на власт, не е колапс на репутацията на либералната демокрация, а както казват, крайни форми на либералното в тази игра на демокрация. Но тук трябва да се направят някакви разграничения и да не се говори общо. Победата на Тръмп има различни нива и е добре да се разграничат, за да се отдели факторът на антилибералното.

Тази победа поне на първи прочит се дължи до голяма степен на слабостите в кампанията на демократите.

Да, това е първото ниво на един по-горен пласт – кампанията на Камала Харис стартира с голям пасив, който обаче не зависи от нея. Тя влезе в кампания сто дни преди изборите, докато Тръмп не е спирал кампанията си, а от две години тя е постоянно пред очите на американците. Така че късното оттегляне на Байдън е много тежко условие за кампания, при това на жена, на чернокожа и пр.

На второ място, в самата кампания Камала Харис не можа да очертае и внуши свой собствен профил, своя политическа индивидуалност. Причината е както в краткия срок, така и в нейната лоялност към Байдън. Това препъваше кампанията на всяка крачка. Тук могат да се посочат и други слабости – отказ от интервюта в някои опасни медии, преиграване с кампанията „от врата-до-врата“ в Пенсилвания и др.

И на трето място, идва по-сериозният фактор: преживява ли Америка силно обратно движение надясно, от по-либерално към по-консервативно, и това ли доведе Тръмп на власт.

САЩ преживяват нещо като – с цялата условност на названията – пролетарска вълна в политически план. Това само по себе си не е зле. То става отчасти за сметка на отказ от „политиката на идентичности“, идентичностната политика. Но и тук трябва да бъдем внимателни. Аз като човек, занимаващ се с философия в смисъл на анализ и деконструкция, никога не съм приемал сериозно, тоест концептуално, превръщането на т.нар. идентичности във висока политика, издигането им до политически приоритет. Но това стана в САЩ, при това много повече,

Не се очертава все още срив на либерална демокрация в смисъла на форма на полиса, на форма на управление на политическа общност.

ФОТОГРАФ ТОНИ ТОНЧЕВ

отколкото в Европа – откъдето и паралелите не са много коректни. Идентичност е едно, политики на идентичност е друго. Едно е да има права на „различните“ – по цвят, етнически, сексуално, по пол и така нататък най-разнообразни себеидентификации. Но съвсем друго е тази еволюция или борба за права да се превърне в политически приоритет на една партия, в случая Демократическата. Аз дори не бих твърдял, че тя действително е станала такъв приоритет, а че по-скоро така се привижда от избирателя. И така беше построена кампанията на Камала Харис – с обръщения към чернокожи (така ги наричам, в съответствие с приетия в САЩ легитимен начин за обозначаване), испаноговорещи (латиноси), различни други народности, жени, ЛГБТ общности и т.н.

Резултатите от изборите показаха нещо просто, но недотам добре предвиждано и от двете страни. Политическите речи на Тръмп, ориентирани към ниския слой средна класа, се чуват много по-добре от разчленената по идентичности реч на Харис. Според мен това е голямата грешка на Демократическата партия и големият урок за тях. Говори ли това за антилиберално обръщане и движение към нов ескцес? Не бих казал. Но засега то говори за по-дълбокото условие и съответно изискване към политическото представителство ексцесите на политиката на идентичността да бъдат оставени на заден план, да се гарантират права, но не идентичността да бъде фокус на всяка политика. От този завой в дълбините на избирателните и граждански нагласи следват двете основни точки в приоритетните послания на Тръмп – имиграция и икономика, а не обратно.

Оправдани ли са широко споделяните очаквания, че второто президентство на Доналд Тръмп ще катализира радикална промяна в глобалния световен ред? Или страховете и надеждите за протекционистко ограничаване на световните пазари и изолационистко удържане на международната активност са силно преувеличени?

СТЕФАН ПОПОВ

Е ПРОФЕСОР ПО ФИЛОСОФИЯ
И СОЦИОЛОГИЯ В НОВ
БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

Доктор по философия и социални науки от New School for Social Research, Ню Йорк, и доктор на науките от Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Сред книгите му са „Декарт и математизацията на света“, „Витгенщайн: Аналитика на мистическото“, „Атлантис: Дезинтеграция на политическите тела“, NATO's Global Mission in the 21st Century, „Животът на кухите фрази: Критика на политически метафори“.

Ако Тръмп успее да реши войната по приемлив за Украйна и за западния свят начин, това ще е голям успех. Ако се опита да принуди Зеленски към неприемливи отстъпки, това ще е петно върху международната му репутация.

Оправдани са очакванията за хаос. Дали хаосът ще е много голям или поносим, не може да се каже. Тръмп е много персонален политик, човек шоу, най-успешната му изява преди политиката е телевизионното шоу. Той ще всява страх и хаос където може, най-вече по адрес на международни режими – договори, организации. И ще се договаря двустранно като при търговски сделки. Светът трябва да се подготви за този нов стил. Той е нов, защото Америка традиционно, от Първата световна война, след това от Втората световна война до днес, води политика на институционално укрепване на световния мир. Сега ще видим оттегляне от този възглед за международни взаимодействия и съответна политика на САЩ. Това ще е силен стрес за Европа, не само за ЕС, но и за отделни държави. Но може да има и добри ефекти. Преди всичко Европа да се пробуди за необходимостта да се грижи за собствената си сигурност. Това не стана в първия мандат на Тръмп, 2016 – 2020, не стана в достатъчна степен и след инвазията в Украйна преди вече близо три години. Сега ще има нова принуда и нов шанс.

Ще бъде ли разтърсена Европа от митата на Тръмп и от заплахата сама да се грижи за сигурността си? Или това е шанс за ускорена икономическа и военна консолидация на ЕС?

Европа, както като ЕС, така и като отделни държави, отдавна трябва да поеме сигурността и защитата си в свои ръце. Това правят само страни като Полша и Балтийските в достатъчна степен, и то след февруари 2022 г. Що се отнася до митата, това е любима тема на Тръмп, но тя няма засега ясно бъдеще. Митото винаги има ефект на повишаване на цените за потребителя. Ако автомобил от Европа е струвал на американеца 30 000 долара, след мито от 20% той може да струва 40 000. Как се провежда такава политика в интерес на същите тези избиратели, които Тръмп привлече, не е много ясно. Ясно е само, че икономистите са против такива разклащания на търговските отношения.

Може ли Тръмп веднага да спре войната в Украйна, както обеща предизборно?

Има някакъв шанс. Но първо, до 20 януари, когато новият президент ще влезе в длъжност, има доста време за решения, които Байдън ще вземе. Сегашният президент може да вдигне забраната за употреба на далекобойна стрелба в територията на Русия (*разговорът се води преди разрешението на Байдън за това, бел.ред.*).

За Тръмп Украйна е най-престижният казус. Ако той успее да реши войната по приемлив за Украйна и за западния свят начин, това ще е голям успех, ще завоюва висока репутация. Ако се опита да принуди Зеленски към неприемливи отстъпки, това ще е петно върху международната му репутация. Той не би искал това, още повече войната в Украйна е най-популярното световно събитие в САЩ и Украйна се ползва със значителна подкрепа на американците. Има какво да направи, но трябва да е готов да притисне Путин с ултиматум. Това е не само единственият начин да говориш с Путин. Това е и начинът, който се вписва в заявената стилистика на международно присъствие на Америка. Тръмп заявява, че Америка не използва силата си навън, омекнала е, станала е много консенсусна, бърлива, нерешителна и пр. Ако иска да възстанови престижа на САЩ като велика сила, няма как да се огъне пред Путин. Има много варианти да спре войната, но всички те минават през решителен натиск и дори заплахи към Русия. Как да стане това, не може да се каже отсега.

С какво ще се променят вътрешнополитическата ситуация и геополитическото позициониране на България при новата американска администрация?

С нищо системно или структурно. Ще има психологически ефекти, които постепенно стихват. В България САЩ са използвани главно от националистическите партии, които ден през ден заявяват как България се управлява от Вашингтон и от посолството на САЩ. Това са нелепи изявления, но те имат ефект върху публиката. Има един друг ефект, който наблюдавам след 5 ноември. Изведнъж всички в България станаха експерти по политическа система и избори в САЩ, както и в стратегическите намерения на Тръмп. Това е доста забавна история. Довчера не си знаел какво е станало, днес заявяваш, че отдавна си очаквал да стане така – Тръмп да измете цялата тази „либерална паплач“ от Клинтън и особено от Обама насам. И да се възцари нов световен ред, да настъпи революция в САЩ и по света. Това са аматьорски изпълнения, които много напомнят сцената в „Златният телец“. Там едни старци, далеч от света, разсъждават за големите политици в света тогава – американския президент Хърбърт Хувър, френския външен министър Аристид Бриан, германския президент Паул фон Хинденбург, и стигат до главозамайващото аналитично твърдение, че не биха си сложили пръста в устата им, защото са умни глави. И у нас така. **B**